

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสมัยโบราณกิจการห้องสมุดไม่กว้างขวาง ผู้สนใจศึกษาปรับปรุงวิธีการดำเนินงานห้องสมุดมีน้อย จนเป็นที่เข้าใจกันว่า ห้องสมุดเป็นเพียงที่เก็บหนังสือเก่า บรรณารักษ์ก็คือผู้ควบคุมดูแลหนังสือเหล่านั้น ให้มีอยู่ครบตามบัญชี ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการมีมากขึ้น บุคคลต้องปรับปรุงตัวเองให้ทันกับความเจริญของวิชาการสมัยใหม่ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก นอกจากนี้การค้นคว้าทางการวิจัย และการส่งเสริมให้มีการค้นคว้าวิจัย ทำให้มีการวิจัยหลายด้าน นักวิชาการจำเป็นต้องหาข้อมูลให้ได้มากที่สุดมาประกอบการศึกษา สถาบันการศึกษาชั้นสูง เป็นแหล่งรวมนักวิชาการชั้นอาจารย์ ผลิตนักวิชาการรุ่นใหม่และเป็นแหล่งรวมทรัพยากรทางวิชาการด้านต่าง ๆ ไว้อำนวยความสะดวกให้แก่นักวิชาการทั้งหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์และนักศึกษา ถึงแม้จะไม่ได้มุ่งหวังเฉพาะในการวิจัย อาจารย์อาจใช้วัสดุอุปกรณ์ห้องสมุดประกอบการสอน เตรียมการสอนทั้งในด้านประวัติและข่าวสารทันสมัย นักศึกษาก็อาจเลือกอ่านสิ่งพิมพ์หรือทำการศึกษา จากวัสดุอุปกรณ์อื่นของห้องสมุด ประกอบคำบรรยายของอาจารย์ เพื่อให้เข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น ห้องสมุดเป็นหัวใจของสถาบันการศึกษา¹ หนังสือและวัสดุสำหรับอ่านในห้องสมุดเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาทุกระดับ ช่วยขจัดความไม่รู้หนังสือ ส่งเสริมการศึกษา นับตั้งแต่ชั้นประถมไปจนถึงชั้นมหาวิทยาลัย รวมทั้งการศึกษาตลอดไปด้วยตนเอง² หนังสือ วารสาร จุลสาร และสิ่งพิมพ์ที่เลือกสรรแล้ว ทุกประเภทในห้องสมุด นอกจากจะให้ความรู้ในด้านวิชาการ ยังให้ความจรรโลงใจ ความเพลิดเพลิน เจริญใจ ทำให้ผู้อ่านเป็นผู้รู้จักใช้ความคิดวิจารณ์ญาณของตนเอง มองสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล มีสติ ดังที่มีผู้เคยทำการวิจัยไว้ว่าห้องสมุด จำนวน

¹George A. Fox, "The Third Annual Conference on Junior College Libraries," Illinois Libraries 6 (June 1969): 455.

²สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, "บทบาทของหนังสือและห้องสมุดในการพัฒนาประเทศ," วารสารห้องสมุด (กันยายน - ตุลาคม 2509) : 283 .

หนังสือ และบริการในห้องสมุด เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของความไม่สงบของนักเรียนมัธยม อาชีวศึกษาตอนปลาย ในสถานศึกษาเกษตรกรรม¹ เพราะถ้าห้องสมุดมีบริการที่ดีแล้ว เมื่อมี เวลาว่างนักศึกษาก็จะเข้าไปใช้บริการของห้องสมุด แทนที่จะไปมั่วสุม หรือ ประพฤติตัวเหลวไหล ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา จากผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้แต่ในระดับการศึกษาชั้น มัธยมศึกษา ห้องสมุดยังมีบทบาทหลายด้าน ดังนั้นห้องสมุดของสถาบันอาชีวศึกษาชั้นสูงน่าที่จะมี ความสำคัญมากยิ่งขึ้น

เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการสอนในสถาบันการศึกษาด้านอาชีวศึกษาเป็น เวลานานถึง 18 ปี ทำให้ทราบข้อเท็จจริงว่ายังมีนักศึกษาและอาจารย์ ของวิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา จำนวนหนึ่ง ไม่เคยใช้บริการห้องสมุดวิทยาลัย ทำให้เห็นว่าน่าจะมีปัญหาบางประการ จาก การดำเนินงานของห้องสมุดจึงทำให้ห้องสมุดยังไม่สามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย คือส่งเสริม การศึกษาของสถาบันได้ สมควรที่จะได้ทำการวิจัย เพื่อหาแนวทางขจัดปัญหานั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับสภาพห้องสมุดวิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตในกรุงเทพมหานคร
2. ศึกษาการบริหารงานของผู้บังคับบัญชาสถานศึกษา ที่มีต่อกิจกรรมห้องสมุด
3. ศึกษาปัญหาในการดำเนินงานของห้องสมุด ทั้งทางด้านผู้บริหารงานห้องสมุด และผู้ใช้บริการ ซึ่งได้แก่ อาจารย์และนักศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาปัญหาการดำเนินงานห้องสมุด วิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขต ในกรุงเทพมหานคร ที่เปิดสอนถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง หรือ เทียบเท่าอุดมศึกษาชั้น

¹ คณิง เจริญผล, "สาเหตุบางประการของความไม่สงบของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในสถานศึกษาเกษตรกรรม (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิทยาศาสตร์ - เกษตรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2520), หน้า 59.

ต้น ปี 1-2 รวม 10 แห่ง ได้แก่

- 1 วิทยาเขต ชุมพร เขตอุดมศักดิ์
- 2 วิทยาเขต โซติเวช
- 3 วิทยาเขต เทเวศร์
- 4 วิทยาเขต เทคนิคกรุงเทพ
- 5 วิทยาเขต บพิตรพิมุข
- 6 วิทยาเขต พณิชยการพระนคร
- 7 วิทยาเขต พระนครใต้
- 8 วิทยาเขต พระนครเหนือ
- 9 วิทยาเขต เพาะช่าง
- 10 วิทยาเขต อุเทนถวาย

ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อมูลทั้งหมดเป็นข้อมูลภายในปีการศึกษา 2521 จึงถือว่าเป็นตัวแทนของการ
ศึกษารุ่นนี้เท่านั้น ฉะนั้นปัญหาต่าง ๆ จึงอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อมที่
เปลี่ยนไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำจำกัดความในการวิจัย

บรรณารักษ์ หมายถึงหัวหน้าบรรณารักษ์หรือหัวหน้าแผนกห้องสมุดของวิทยาเขต
ผู้อำนวยการ หมายถึงผู้บังคับบัญชา ของวิทยาเขตแต่ละแห่ง ได้แก่ ผู้อำนวยการ

วิทยาเขต

วิทยาลัย หมายถึงวิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษาวิทยาเขต ในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าวิธีการดำเนินงานห้องสมุดวิทยาลัยชั้นต้น โดยค้นคว้าจากหนังสือวารสาร เอกสารสิ่งพิมพ์อื่น ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ:

2. สัมภาษณ์และปัญหาการดำเนินงานห้องสมุด วิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ 4 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ผู้อำนวยการวิทยาเขต 10 แห่ง รวม 10 คน

ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับหัวหน้าบรรณารักษ์หรือหัวหน้าแผนกห้องสมุด วิทยาเขตละ 1 คน รวม 10 คน

ชุดที่ 3 แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ โดยวิธีสุ่มตัวอย่าง อาจารย์ทั้ง 10 วิทยาเขตเฉลี่ยร้อยละ 23.59 เป็นอาจารย์จำนวน 286 คน

ชุดที่ 4 แบบสอบถามสำหรับนักศึกษา โดยวิธีสุ่มตัวอย่าง นักศึกษา 10 วิทยาเขตเฉลี่ยร้อยละ 14.50 เป็นนักศึกษาจำนวน 2877 คน

ทั้งนี้โดยให้แบบสอบถามทั้งหมดครอบคลุมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงานห้องสมุด เช่น ฐานะห้องสมุด ฐานะบรรณารักษ์ จำนวนบุคลากร งบประมาณ งานเทคนิค การบริหารงาน และการให้บริการ

3. สร้างแบบรายการสำหรับสำรวจสภาพทั่วไปของห้องสมุด เช่น อาคารสถานที่ การจัดครุภัณฑ์ การทำงานของบุคลากร ทั้งนี้โดยมีขอบเขตการสังเกตการณ์ สำรวจ และตอบแบบสอบถาม ภายในวันที่ 31 มีนาคม 2522

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้วิธีการทางสถิติเบื้องต้น คือการหาค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปตาราง

นอกจากการศึกษาตามวิธีดำเนินการวิจัยดังที่กล่าวมาแล้ว เนื่องจากปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ยังไม่มีผู้วิจัยมาก่อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาประวัติ และวิวัฒนาการของการอาชีวศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักสูตรของการอาชีวศึกษา ทั้งยังทราบถึงภูมิหลังของผู้ใช้ห้องสมุด อันเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการดำเนินงานห้องสมุด และจะได้นำมากล่าวไว้ในบทที่ 2

เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

ผลงานวิจัยในประเทศ

พ.ศ. 2519 กรรณิการ์ หาญนุสรณ์ ได้ศึกษาสภาพ และการดำเนินงานของห้องสมุดสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศไทย โดยใช้วิธีสัมภาษณ์และออกแบบสอบถามหัวหน้าบรรณารักษ์ชุดหนึ่ง และออกแบบสอบถามผู้ใช้ห้องสมุดอีกชุดหนึ่ง ในด้านข้อมูลที่ได้จากหัวหน้าบรรณารักษ์พบว่า ห้องสมุดอำนวยความสะดวกและสนองความต้องการในด้านการจัดหาหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น รวมทั้งอุปกรณ์วัสดุให้แก่อุบัติการณ์ได้อย่างพอเพียง ห้องสมุดส่วนใหญ่มีจำนวนบุคลากรพอเพียงแก่การปฏิบัติงานของห้องสมุด มีการจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการด้วยระบบทศนิยมของดิวอี้ และระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน นอกจากนี้ยังได้คิดระบบขึ้นใช้เอง เพื่อจัดหมวดหมู่สิ่งพิมพ์ ประเภทงานภาคนิพนธ์ และตำราเรียนของสถาบันในด้านผู้ใช้ห้องสมุดเห็นว่าสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มีเพียงพอแก่ความต้องการในระดับปานกลาง และเห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมในการเสนอจัดซื้อหนังสือน้อย ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรปรับปรุงสถานที่ให้เป็นที่น่าสนใจ และดึงดูดผู้ใช้ห้องสมุดยิ่งขึ้น ควรจัดนิทรรศการ ทำคู่มือการใช้และทำแผนงานของหัวหน้าบรรณารักษ์ ในด้านเกี่ยวกับผู้บริหารของห้องสมุด ควรตั้งคณะกรรมการพัฒนาห้องสมุด ของสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศไทยขึ้น¹

¹กรรณิการ์ หาญนุสรณ์ "การศึกษาสภาพและการดำเนินงานห้องสมุดสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

ในปีเดียวกันนี้ ดวงเนตร รัตนเสนีย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการบริหารงานห้องสมุดในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" โดยการค้นคว้าจากเอกสาร ออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ บรรณารักษ์และอาจารย์ผู้ทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดต่าง ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 29 แห่ง เพื่อให้ทราบปัญหาในการแบ่งหน่วยงาน การบริหารงานและบริการของห้องสมุด ผลการวิจัยปรากฏว่า ปัญหาของห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นเรื่องงบประมาณไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้ดำเนินงานห้องสมุด ซึ่งเป็นผลให้เกิดการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในทุกระดับ ขาดอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ และมีหนังสือ สิ่งพิมพ์ไม่เพียงพอ ห้องสมุดจำนวนรองลงมา มีปัญหาเรื่องอาคารคับแคบ มีเสียงรบกวนจากภายนอก ชื้นวาววาร์สารและโต๊ะเก้าอี้ไม่เพียงพอ อาจารย์ และนักศึกษาไม่ปฏิบัติตามระเบียบของห้องสมุด ขาดแคลนบุคลากรห้องสมุด ผู้วิจัยได้เสนอความคิดเห็นว่าควรเปลี่ยนแปลงบริหารงานแบบกระจายอำนาจเป็นแบบรวมอำนาจ ยกฐานะหอสมุดกลางและบรรณารักษ์ เพิ่มงบประมาณ เปิดสอนวิชาการใช้ห้องสมุดแก่นิสิตชั้นปีที่ 1 ทุกคณะ สนับสนุนความร่วมมือระหว่างห้องสมุด¹

พ.ศ. 2520 รัตนา เตชะวสุภญฺญ ก็ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพและการดำเนินงานห้องสมุด วิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย" โดยการค้นคว้าจากเอกสาร ออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย 10 แห่ง เพื่อให้ทราบถึงการจัดตั้ง สภาพการดำเนินงาน การบริหาร การบริการ และปัญหาของห้องสมุดวิทยาลัยเอกชน พบว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ ไม่มีสภาพเป็นศูนย์วิชาการอย่างเต็มที่ งบประมาณและบุคลากรไม่พอเพียง การจัดหาและการทำบัตรรายการมีปัญหาหนังสือมีจำนวนน้อยและไม่พอเพียง นักศึกษาไม่รู้จักริธีใช้ห้องสมุด อาคารคับแคบและมีเสียงรบกวนจากภายนอก ครุภัณฑ์ไม่พอเพียงและมีขนาดไม่เหมาะสม ผู้วิจัยได้ให้ข้อคิดเห็นว่าวิทยาลัยควรกำหนดวัตถุประสงค์ของห้องสมุด ให้สอดคล้องกับนโยบาย และเป้าหมายของวิทยาลัย ให้บรรณารักษ์เป็นผู้กำหนดนโยบายด้านการเงินของห้องสมุด จัดหาเอกสาร

¹ ดวงเนตร รัตนเสนีย์, "ปัญหาการบริหารงานห้องสมุดในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย"

สิ่งพิมพ์ และอุปกรณ์ โสตทัศนวัสดุ ที่มีมาตรฐาน มีระบบการจำแนกประเภทตามมาตรฐานสากล
เพิ่มจำนวนบุคลากรให้พอเพียงกับงาน ให้บรรณารักษ์มีตำแหน่งทางวิชาการ ขึ้นตรงต่อผู้อำนวยการ
วิทยาลัย¹

เอกสารและผลงานวิจัยในต่างประเทศ

พ.ศ. 2511 แคเธอรีน เอ็ม บรูเบค หัวหน้าบรรณารักษ์ ห้องสมุดวิทยาลัยชั้นต้นแห่ง
เมืองบัลติมอร์ รัฐแมริแลนด์ สหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงวิธีดำเนินงานในด้านการจัดหาของห้องสมุด
แห่งนี้ ว่าได้จัดทำโดยความร่วมมือระหว่างคณะอาจารย์ผู้สอนกับบรรณารักษ์ เพื่อให้ได้หนังสือตรง
ตามหลักสูตรของวิทยาลัย มีคณะกรรมการห้องสมุดที่เลือกมาจากอาจารย์ มีคู่มือนโยบายการจัดหา
หนังสือเข้าห้องสมุด เพื่อเป็นแนวทางให้แก่อาจารย์ใหม่ ห้องสมุดจัดทำรายชื่อหนังสือและบัตรวิจารณ์
ให้แก่อาจารย์ที่สนใจ ในการจัดซื้อหนังสืออ้างอิงทั่วไป บรรณารักษ์จะเป็นผู้คัดเลือกในการจัดหาสิ่ง
พิมพ์ร้อยละ 60 ได้มาจากการจัดซื้อร้อยละ 30 ได้เปล่า ร้อยละ 10 เป็นหนังสือที่ซื้อในราคาทุน
นอกจากนี้ห้องสมุดไม่ซื้อหนังสือที่ไม่มีเนื้อหาทางวิชาการ

ในการดำเนินงานด้านการจัดหาห้องสมุดประสบปัญหาเรื่องการขออนุมัติเงินงบประมาณ
มีหลายขั้นตอน ทำให้การเบิกจ่ายเงินล่าช้า และทำให้การจัดหาหนังสือและสิ่งพิมพ์ด้วยการ
สั่งซื้อจากสำนักพิมพ์และตัวแทนจำหน่ายไม่คล่องตัว²

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹รัตนาศรี เตชะวณิช "การศึกษาสภาพและการดำเนินงานห้องสมุดวิทยาลัย เอกชนในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520)

²Katherine M. Brubeck, "The Junior College," Library Resources Technical Services 12 (Spring 1968) : 156 - 160.

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

1. เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับ ไปปรับปรุงสภาพห้องสมุดในวิทยาลัยที่เปิดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาระดับอุดมศึกษาขั้นต้น
2. เพื่อปรับปรุงหลักการในการจัดห้องสมุดวิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา ให้ตรงกับความต้องการของนักศึกษาและอาจารย์
3. เพื่อหาผู้ทางขจัดปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดวิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษา
4. เมื่อห้องสมุดมีหลักการในการดำเนินงานที่นักศึกษาจะสามารถใช้ประโยชน์จากบริการ และปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เมื่อศึกษาสำเร็จหลักสูตรแล้วก็จะสามารถประกอบหน้าที่การงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกำลังที่ดีของประเทศชาติต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย